

تأملی بر راهکارهای ارتقاء اثرگذاری دانشگاه در امنیت جامعه‌ای جمهوری اسلامی ایران^۱

علیرضا تنهایی^۲

حمیدرضا آراسته^۳

DOR: 20.1001.1.17358671.1398.18.65.2.6

حسن‌رضا زین‌آبادی^۴

قدیر نصری^۵

چکیده

سیر تحولات علمی دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی، منجر به پدیدار شدن دانشگاه‌های جامعه‌محور؛ با رویکرد اثرگذاری و برخورداری از کارکردهای ثبات بخش در جامعه شد. مقصود از کارکرد ثبات بخش دانشگاه، امنیت جامعه‌ای است. پژوهش حاضر به روش ترکیبی اکتشافی با هدف شناسایی راهکارهای ارتقاء اثرگذاری دانشگاه در امنیت جامعه‌ای ج.ا.ایران انجام شده است. ابتدا در بخش کیفی صاحب‌نظران حوزه پژوهش مورد مصاحبه قرار گرفتند. نتایج تحلیل محتوا و کدگذاری مصاحبه‌ها ۸۸ نشانگر را شناسایی نمود. نشانگرها در غالب ۷ بعد «استادان به مثابه معماران آموزش آگاهی و زیست مسئولانه»، «دانشجوپروری با هدف خلاقیت و امتداد نظم»، «فضا و محیط دانشگاهی به مثابه مهم‌ترین مکان تحلی مناسبات جامعه‌ی»، «مدیریتی کارآمد و رضایت‌آفرین»، «آموزش حقوق و مسئولیت‌شهروندی»، «پژوهش با روش جدید در مسائل جدید» و «ترویج فرهنگ مدارا و عدالت‌خواهی به سوی جامعه این و پایدار» طبقه‌بندی شدند. در بخش کمی بر اساس ابعاد و نشانگرهای شناسایی شده، پرسشنامه طراحی و در بین ۱۷۰ نفر از متخصصین حوزه تحقیق توزیع گردید. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل اطلاعات جمع‌آوری شده بیانگر آن است که مهم‌ترین راهکارهای اثرگذاری دانشگاه در ارتقای امنیت جامعه در ابعاد هفت‌گانه بالا عبارتند از: «شکل‌دهی اجتماعات علمی در دانشگاه»، «بازنگری سیستم جذب و ارتقاء استاد مبتنی بر اهمیت به فعالیت‌های مدنی و ارائه خدمات اجتماعی»، «لحاظ نمودن فعالیت‌های اجتماعی و مدنی دانشجویان در ارتقاء به مقاطع تحصیلی بالاتر»، «بازاندیشی نسبت به ارزش‌های نهادین دانشگاهی»، «ارتباط آموزش‌ها با حوزه عمل و نیازهای جامعه»، «انجام پژوهش‌های مداخله‌نگر در حوزه آسیب‌های اجتماعی» و «ایجاد سازگاری بین دانشگاه و جامعه پیرامونی».

کلیدواژه: امنیت، امنیت جامعه‌ای، دانشگاه، کارکرد

۱. این مقاله مستخرج از رساله دکتری رشته آموزش عالی (گرایش: مدیریت آموزش عالی) با عنوان «شناسایی کارکردهای دانشگاه‌ها در ارتقای امنیت اجتماعی ج.ا.ایران» است که در سال ۱۳۹۷ در دانشگاه خوارزمی انجام شده است.
۲. دانشجوی دکتری مدیریت آموزش عالی دانشگاه خوارزمی، نویسنده مسئول
۳. استاد گروه مدیریت آموزشی دانشکده مدیریت دانشگاه خوارزمی.
۴. دانشیار گروه مدیریت آموزشی دانشکده مدیریت دانشگاه خوارزمی.
۵. دانشیار اندیشه سیاسی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه خوارزمی.

Atanhayee@yahoo.com

Araسته@KHU.ac.ir

Hzeinabadi@yahoo.com

nasristar@gmail.com

اصطلاح امنیت جامعه‌ای را «باری بوزان»^۱ برای اولین بار در کتاب «مردم، دولت‌ها و هراس» به کار برد. وی امنیت جامعه‌ای را به قابلیت حفظ الگوهای زبانی، فرهنگ، مذهب، هویت و عرف ملی مربوط دانسته است (بوزان، ۲۰۰۷: ۴۳)

امنیت جامعه‌ای تنها یکی از پنج بخش در رویکرد پنج بعدی او در قبال نظریه امنیت بود و چهار بخش دیگر، امنیت نظامی، سیاسی، اقتصادی و زیست محیطی است. ویور^۲ در کتاب «هویت» دست به یک مفهوم‌سازی مجدد از فرضیه پیشین بوزان زده است. مفهوم‌سازی وی پنج بعدی نیست و تنها مشتمل بر دو بعد امنیت دولتی و امنیت اجتماعی است. مناسب‌ترین معادل برای امنیت اجتماعی عبارتست از «امنیت جامعه‌ای یا امنیت جامعه‌ی»^۳ که دلالت بر وجود امنیت برای جامعه دارد و به معنای «مصونیت و اطمینان خاطر افراد و گروه‌های اجتماعی، نسبت به سلامت و هویت خود در قبال اقدامات عمدی یا تحولات اجتناب‌ناپذیر (طبیعی) است با توجه به اهمیت امنیت جامعه‌ای، به مثابه هسته حیاتی و قانون ثبات بخش امنیت ملی (نصری، ۱۳۹۲: ۷۳)، جامعه ایران نیز همچون سایر جوامع، همواره با مسئله "امنیت جامعه‌ای" و تلاش در جهت ارتقای آن روبرو بوده است. امنیت جامعه‌ای ممکن است در یک کشور به اشکال گوناگون، از جمله به وسیله تهدیدات بیرونی و با وجود یک دشمن خارجی و یا بوسیله توطئه و تهدیدات داخلی و سیاست‌های تفرقه‌اندازی در بین عموم مردم به مخاطره بیفتد، ایران از دیرباز، به دلیل ویژگی‌های خاص فرهنگی، سیاسی و جغرافیایی همواره در معرض تهدیدات داخلی و خارجی قرار داشته و دارد. بخصوص با روند رو به رشد توسعه شهرنشینی و گسترش نهادهای جدید اجتماعی، پراکندگی قومیتی و اختلاط دائمی فرهنگ‌ها و وجود خرده فرهنگ‌ها در سراسر کشور، مسئله امنیت جامعه‌ای امروزه به عنوان یکی از مهم‌ترین مسائل اجتماعی مطرح است. ایجاد مشکلات و مسائل پیچیده مرتبط با امنیت جامعه‌ای در کشور مانند: افزایش سرعت تغییرات فرهنگی و هویتی در جامعه، عدم تبیین مناسب، انتقال و اشاعه ارزش‌ها و سنت فرهنگی جامعه و در نتیجه پررنگ شدن خلاءهای فرهنگی و اجتماعی، کاهش سطح انسجام و یگانگی اجتماعی در جامعه، کاهش مشارکت جامع شهروندان در مسائل اجتماعی، کاهش سطح دانش عمومی و مهارت‌های زندگی و تخصصی، عدم سازگاری با تغییر و تحولات جامعه و عدم پرورش سرمایه اجتماعی مناسب که خود منجر به کاهش کیفیت استانداردهای زندگی می‌گردد در کنار کاهش پذیرش وظایف، نقش‌ها و ارزش‌های جامعه و عدم احترام به حقوق دیگران و افزایش رفتارهای ضداجتماعی همانند پارتی‌بازی، آشناپروری، بی‌تفاوتی، افت تحصیلی، عدم احترام به قانون، و در نهایت کاهش جامعه‌پذیری منجر به افزایش ناهنجاری‌های اجتماعی و به طبع آن

1. Barry Buzan
2. Weaver
3. "Societal security"

تهدید امنیت جامعه‌ای کشور گردیده است. با نگاهی به شماری از عوامل تهدید کننده امنیت جامعه‌ای کشور که در بالا به آنها اشاره شده است و از آنجائی که امنیت جامعه‌ای در مفهوم تضمین کلیت و تمامیت جامعه در مقابل خطرات و تهدیدات است و تمام جنبه‌ها و شئون حیات اجتماع را در بر گرفته و برآیند مشارکت و تعامل همگانی کنشگران اجتماعی است که با میزان احساس مسئولیت و مشارکت اجتماعی ارتباطی مستقیم دارد (نویدینا، ۱۳۸۵: ۶۳) و بر خلاف سایر ابعاد امنیت ملی، محل و مرجع آن جامعه است (روی، ۱۹۹۳: ۳۱) اگر این امنیت برخاسته از قوه قهریه باشد ناپایدار است. اما چنانچه مردم به مدد آموزش‌های درونی، مدارس، شبکه‌های تولید دانش و دانشگاه‌ها آن را پذیرفته باشند، در این صورت پایدار و ماندگار خواهد ماند (آقابخشی و افشاری راد، ۱۳۷۹: ۵۵). بنابراین همانطور که می‌بینیم یکی از نهادهای مهم و تاثیرگذار در ارتقاء امنیت جامعه، دانشگاه‌ها می‌باشند که می‌توانند از طریق ایفای نقش‌هایی همانند ارتقاء و انتقال علم و دانش بشری، تحقق جامعه‌پذیری جوانان برای عبور از فردیت و رسیدن به حیات جمعی (یعنی، ۱۳۸۸: ۵۳) انتقال هویت و ارزش‌های جامعه، انسجام و یگانگی اجتماعی، تغییر و نوآوری، پرورش آگاهی‌های اجتماعی و سیاسی افراد، آموزش حرفه‌ای افراد و تامین نیروی متخصص (علاقه‌بند، ۱۳۷۹: ۵۳)، بسترسازی فرهنگی از طریق بالابردن سطح دانش عموم (صالحی، ۱۳۷۴: ۸۹)، انسان‌سازی، تامین استقلال و خودباوری، آینده‌سازی و تضمین سعادت جامعه (ذوالفقارزاده و سعد آبادی، ۱۳۷۹: ۵)، ایجاد نگرش‌های مثبت، تقویت هویت ملی، تقویت حس مسئولیت‌پذیری، رشد روحی و روانی افراد و آگاه ساختن فراگیران در جهت پیشگیری از جرائم (هاونگی، ۱۳۹۴: ۱) و ارائه آموزش‌های عمومی و مهارت‌های زندگی به منظور اخذ دیدگاه‌های جدید نسبت به مسائل اطراف و توانایی مواجهه‌شدن با موقعیت‌های مساله‌ساز (باطوم، ۱۳۷۷: ۲۹) نقش موثری در ارتقاء امنیت جامعه‌ای کشور ایفاء نماید. ولی در حال حاضر برابر نظریات صاحب‌نظران و متخصصین این حوزه با توجه به فعالیت بیش از ۳۰۰۰ مرکز دانشگاهی در کشور، وجود بیش از ۲۰ میلیون دانش‌آموخته دانشگاهی و بالغ بر ۴ میلیون دانشجو، میزان تاثیرگذاری دانشگاه و ضریب تاثیر آن در ارتقای امنیت جامعه‌ای در حد مطلوبی ارزیابی نمی‌گردد. که این موضوع سبب شده محققین در این مقاله ضمن پرداختن به موضوع دانشگاه و امنیت جامعه‌ای به شناسایی راهکارهای ارتقاء اثرگذاری دانشگاه در امنیت جامعه بپردازند. تا بتوانند با بیان راهکارهای ارتقاء کارآمدی دانشگاه‌ها در جمهوری اسلامی ایران از طریق تربیت سرمایه اجتماعی در جامعه و ممانعت از رفتارهای ضداجتماعی، افزایش مهارت‌های عمومی (مسئولیت‌پذیری، قانون‌مداری و...) و مهارت‌های تخصصی دانش‌آموختگان، افزایش مسئولیت‌پذیری و مشارکت‌پذیری اجتماعی، شهروندپروری و... موجبات ارتقاء امنیت جامعه را فراهم نمایند.

شایان ذکر است تاکنون پژوهش مستقیمی پیرامون موضوع تحقیق انجام نشده است ولی بررسی پیشینه

پژوهش حاکی از این است که سرمایه‌گذاری در آموزش عالی منجر به توانایی و افزایش مهارت‌های دانشجویان به عنوان سرمایه ملی می‌شود که در تدوین و شکل‌گیری امنیت ملی نمود پیدا می‌کند (پی‌سوره و سارمانلو، ۱۳۹۵). دانشگاه عامل بسیار موثر در سازندگی و شکوفایی فرد فرد دانشجویان و هدایت به سمت ارزش‌های دینی می‌باشد و حلقه‌ای که امنیت را با دانشگاه در جوامع اسلامی مانند ایران پیوند می‌دهد همان حفظ ارزش‌های اسلامی و دینی می‌باشد (زاهری، ۱۳۹۵). دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی امروزه به عنوان عامل اساسی در پیشرفت علمی و توسعه اجتماعی کشور محسوب می‌شوند (سرگل پور، ۱۳۹۵). از دیدگاه امام راحل (ره) دانشگاه به جهت نقش ویژه فرهنگی، اجتماعی و سیاسی خود، همواره از اهم امور و مبدا همه تحولات جامعه بوده و اصلاحات اجتماعی تابعی از اصلاحات دانشگاه است (آقاپور و سوخته‌سرایی، ۱۳۹۶). ضمن اینکه آموزش عالی و دانشگاه‌ها یکی از مهم‌ترین بنیان‌های اقتدار ملی و امنیت ملی‌اند، لذا در این راستا بایستی از تمام ظرفیت‌های علمی و پژوهشی دانشگاه‌ها استفاده شود. اقتدار ملی و امنیت ملی صرفاً با ابعاد شعاری، نمادین و تبلیغاتی حاصل نمی‌شود، بلکه نیازمند بسترسازی جدی سیاسی، فرهنگی، اجتماعی، علمی و انگیزشی و برداشتن گام‌های جدی و مستمر برای توسعه دانش و دانشگاه‌هاست (سردارنیا، ۱۳۹۶).

مفاهیم و مبانی نظری تحقیق

امنیت جامعه‌ای: امنیت جامعه‌ای حد فاصل امنیت فردی و امنیت ملی است و به شرح و بررسی دغدغه‌های جامعه می‌پردازد. امنیت اجتماعی که در ادبیات فارسی به امنیت اجتماعی شده، جامعه‌ی، امنیت جامعه‌ای و امنیت جامعه‌گی ترجمه شده برخلاف تامین اجتماعی، به مجموعه اضطراب‌ها و دغدغه‌هایی اشاره دارد که بقاء و بالندگی گروه‌ها را هدف قرار می‌دهد و مانع حیات و شکوفایی گروه می‌گردد. بنابراین امنیت اجتماعی نه محدود به گروه خاص و نه محدود به زمان خاصی می‌باشد بلکه در برگیرنده کل جامعه است. مرجع امنیت اجتماعی جامعه و موضوع آن نیز بقاء و بالندگی جامعه می‌باشد. ناامنی درحوزه جامعه، هم بقاء موجودیت جامعه و هم احساس رضایت و خوشبختی را درجامعه مخدوش می‌سازد. تهدیدات اجتماعی عموماً "هزینه تکامل و رونق و ابزار جامعه را افزایش می‌دهند. به عبارت دیگر امنیت اجتماعی با تهدیدات نرم افزاری امنیت ملی همانند رضایت اجتماعی شهروندان و گروه‌ها ارتباط دارد و این مؤلفه هنگامی عمق تداوم می‌یابد که جامعه علاوه بر احساس در امان بودن و نداشتن اضطراب، سرزندگی و شادابی و خوشبختی هم داشته باشد. شایان ذکر است که امنیت اجتماعی در مناطق مختلف، مضمون متفاوتی دارد. در متون اولیه که در باب ریشه و پیوندهای امنیت اجتماعی آمده «هویت قومی» به عنوان اصلی‌ترین و در واقع یگانه موضوع و مضمون امنیت اجتماعی عنوان شده است. با بررسی مسائل گروه‌های اجتماعی در کشورهای مختلف می‌بینیم که همه

مسائل و دشواری‌های پیش روی جامعه، ناشی از مسئله هویت نیست. تعداد دشواری‌های جامعه جهان سوم به قدری زیاد است که نمی‌توان از بین آن‌ها فقط هویت را برگزید و بقیه را دور افکند. جامعه جهان سوم با انبوهی از ناامنی‌های اقتصادی (عدم اشتغال، فقر فزاینده و...) فقر فرهنگی (فقدان رقابت- مشارکت، مسئولیت‌پذیری و...) تبعیض سیاسی (طرد مخالفان حکومت و حکام، ویژه‌خواری حامیان و...) و فجایع زیست محیطی مواجه است. از سوی دیگر منشاء ناامنی اجتماعی یا عادی و طبیعی است همانند افزایش جمعیت، افزایش مهاجرت، دسترسی آسان، ارزان و گسترده به ابزارهای پیشرفته تهدید و تعقیب (اینترنت- ماهواره و...) که امکان مقاومت جامعه را مقابل دولت افزایش می‌دهد و یا هوشمند و برنامه‌دار، مثل قتل‌های زنجیره‌ای، سرقت مسلحانه و... که هراس و اضطراب را بین طبقات مختلف جامعه رواج می‌دهد (نصری، ۱۳۹۰ به نقل از طیب، ۱۳۹۱: ۱۷-۱۱).

امنیت جامعه‌ای از منظر اندیشمندان ایرانی:

نصری امنیت جامعه‌ای را حد فاصل و حد واصل بین امنیت فردی و ملی دانسته که هم بر سطح فردی و هم سطح ملی امنیت تأثیر می‌گذارد و در مجموع امنیت اجتماعی (جامعه‌ای) را اطمینان خاطر گروه‌های مختلف اجتماعی نسبت به حفظ موجودیت و هویت خود در برابر تحولات عادی و تحولات عمدی تعریف می‌نماید (نصری، ۱۳۹۰: ۷۳). افتخاری امنیت اجتماعی شده را مجموع تأثیراتی که از ناحیه جامعه بر امنیت یک بازیگر به صورت مستقیم (در قالب ریشه‌های اجتماعی) و یا غیرمستقیم (در قالب بازخوردهای ناشی از واکنش جامعه) گذارده می‌شود می‌داند (افتخاری، ۱۳۹۱: ۱۰۱). از نظر "صدیق سروستانی"، «امنیت اجتماعی، آرامش و آسودگی خاطری است که هر جامعه موظف است برای اعضای خود در زمینه‌های شغلی، اقتصادی، سیاسی و قضایی ایجاد کند. بنابراین امنیت اجتماعی چیزی نیست جز حالتی از آسودگی خاطر مردم از ترس، تهدید، اضطراب و مصون ماندن جان، مال، ناموس، هویت و اعتقادات آنان از هرگونه تهدید و تعرض» (همان، ۱۰۲). شایان ذکر است منظور از امنیت جامعه‌ای در این پژوهش تدارک رضایت و امنیت خاطر افراد و گروه‌های اجتماعی نسبت به سلامت و بقای جسمانی و روانی، احترام و منزلت هویتی، آزادی بیان و توانایی خود ابرازی در چارچوب قانون و احساس رضایت و خوشبختی، آرامش و فقدان دلهره در زندگی می‌باشد.

دانشگاه و امنیت جامعه‌ای

هر چند امنیت جامعه‌ای ربط وثیقی با امنیت ملی و امنیت فردی دارد، لیکن مرجع امنیت ملی، دولت (در مقابل جامعه) است و مرجع امنیت فردی (در مقابل جمعی)، افراد یا انسان‌ها هستند، اما مرجع یا موضوع امنیت جامعه‌ای، جامعه است که در قالب گروه متبلور می‌شود گروه‌های اجتماعی، مرجع امنیت جامعه‌ای هستند (نصری، ۱۳۹۰: ۱۹). با توجه به اینکه در امنیت جامعه‌ای، جامعه نقش اساسی در تولید

امنیت دارد بنابراین دانشگاه، دانش و پژوهش‌ها از اهمیت و نقش بنیادین و روزافزونی برخوردارند. از دید یونسکو، دانش و آموزش عالی می‌تواند مبنای جدی برای توانمندسازی ذهنی، مهارتی، شناختی، فنی و اجتماعی فراهم سازد و از رهگذر این دست توانمندسازی‌هاست که جامعه، قوی و توانمند می‌شود و با بهره‌گیری و تجهیز به علم و دانش نافع و کاربردی می‌تواند از پس بحران‌های ایجادکننده ناامنی برآید (یونسکو، ۱۴۰:۲۰۰۵). در بخشی از بیانیه یونسکو در ارتباط با اهمیت آموزش عالی چنین آمده است: «بدون وجود آموزش عالی و نهادهای پژوهشی، هیچ کشوری نمی‌تواند به توسعه واقعی و پایدار دست یابد؛ به ویژه کشورهای کمتر توسعه‌یافته و توسعه‌نیافته نمی‌توانند شکاف دانش با کشورهای توسعه‌یافته را پر کنند» (برنهام و چائو^۱، ۲۰۰۵: ۸). از این رو دانش و دانشگاهیان و پژوهشگران به مثابه یکی از مهم‌ترین و شاید بتوان گفت مهم‌ترین بنیان و مبنای اقتدار و امنیت ملی، از اهمیت بسیار شگرف و فزایندهای برخوردار شده‌اند. برخی، از آموزش عالی به مثابه نقطه تلاقی سه قلمرو «فرهنگ، قدرت و دانش» تعبیر کرده‌اند (فکومی، ۱۵۰:۱۳۸۲)؛ زیرا این نهاد در بستر فرهنگ و جامعه عمل می‌کند و با عملکرد بهتر و تولید دانش، می‌تواند قدرت، اقتدار و امنیت را ایجاد کند. تافلر^۲ از «دانایی و دانش» به مثابه مهم‌ترین مبنای مهم قدرت تلقی می‌کند (سردارنیا، ۱۳۹۶)؛ دانیل بل نیز بر این نظر است که در عصر پسا صنعتی، دانشگاه‌ها به نهادهای اصلی اقتدار و تصمیم‌گیری تبدیل شده‌اند و از اصطلاح «طبقه خدمت‌رسان» برای دانشگاهیان و متخصصان دانشگاهی یاد می‌کند (کیوستو^۳، ۶۷:۱۳۷۸).

بنابراین دانشگاه‌ها با کارکردهای گوناگون همچون: جامعه‌پذیری، تقویت انسجام و سرمایه اجتماعی، تقویت تعلّق اجتماعی، تربیت نیروی انسانی متخصص و از این قبیل، می‌توانند به ایجاد و افزایش دارایی و سرمایه‌های عظیم فکری، فرهنگی، مادی و فناورانه بپردازند (باقری و کریماف، ۲۵:۱۳۹۲) که امنیت جامعه‌ای نیز خروجی بلافصل این دستاوردها خواهد بود.

دانشگاه در رویکرد جامعه محور

دانشگاه به عنوان یک نهاد پیچیده فرهنگی و یک کانون مهم به انتظام اخلاقی و اجتماعی جامعه کمک می‌کند و در جهت بهبود کیفیت زندگی و حفظ پویایی و نشاط جامعه برای خود مسئولیت‌هایی قایل است و جامعه را برای تسلط بر رویدادهای آینده توانمند و مهیا می‌کند (ذاکر صالحی، ۱۳۸۴). دانشگاه در روند اجتماعی کردن به جامعه هویت داده و فرهنگ را به سطح عمومی جامعه انتقال می‌دهد (آدمی ابرقویی، ۱۳۸۷: ۲۲۷). از سوی دیگر با توجه به رشد چشمگیر پذیرش دانشجو و نقش تاثیرگذار آنان در زندگی اقتصادی، اجتماعی و سیاسی جامعه، دانشگاه‌ها در عصر کنونی تعیین‌کننده نوع «روش زندگی مردم» در جوامع هستند (اسلامی، ۱۳۸۷: ۶۹) در رویکرد جامعه‌محور آموزش‌های

1. UNESCO

2. Bernheim & chau

3. Tafler

4. Kivištiuo

رسمی و مستقیم دانشگاهی، تنها بخشی از کارکردها و وظایف دانشگاه را شکل می‌دهند و در کنار آنها شکل‌گیری روحیه علمی، جست و جوی نظام‌یافته در دانشجویان، نقد، خلاقیت، توانایی برقراری ارتباطات اجتماعی، توان بازآفرینی، توانایی تلفیق و ترکیب ایده‌ها، آینده‌نگری و مشارکت و تثبیت هویت در تعامل با دیگران جزء کارکردهای دانشگاهها محسوب می‌شوند (ذاکرصالحی، ۱۳۹۷: ۵۴) در حقیقت دانشگاه به عنوان آخرین حلقه تربیت مدنی انسان‌ها برای تصدی مدیریت اجتماعی است (ذاکر صالحی، ۱۳۸۳: ۱۹). به عبارت دیگر دانشگاه و نظام آموزش عالی باید بتواند در کنار وظیفه اولیه خود، یعنی تربیت نیروی متخصص، شهروندانی نیک و خردمندانی قابل از طریق تنظیم رابطه سه‌گانه مهارت (تخصص)، جامعه‌پذیری و اخلاق به عنوان سه وظیفه اصلی نظام تعلیم و تربیت با یکدیگر و با بخش غیر قابل تحقق فرهنگ (غایت مطلوب) تربیت کند. چون تربیت تنها راه انسان شدن، یعنی نیل به آزادی، عقلانیت، سعادت و شرافت انسانی است (ماحوزی، ۱۳۹۶: ۳۱). بنابراین تحصیل فرایند آموزش حامل نوعی جامعه‌پذیری جدید است. تحصیل در یک محیط علمی با خرده فرهنگ خاص خود، انتقال‌دهنده ارزش‌ها، هنجارها و فرهنگ خاص خود بوده و پیوندها و شبکه‌های اجتماعی نوینی را به ارمغان می‌آورد و در ارتقای مولفه‌های اصلی سرمایه اجتماعی یعنی اعتماد، پیوندها و شبکه‌ها تأثیر مثبتی داشته باشد چون آموزش همراه با جامعه‌پذیری علمی بوده و در یک شرایط گروهی و اجتماعی صورت گرفته و به طور مستقیم از طریق ایجاد دانش و مهارت‌های لازم و به طور غیرمستقیم از طریق ایجاد شبکه‌ها و تقویت پیوند بین گروه‌ها زمینه‌ساز تقویت اعتماد و مشارکت بین گروه‌های مختلف را ایجاد می‌کند. و طبیعتاً بین سطح آموزش و تحصیلات کنشگران اجتماعی و افزایش اعتماد عمومی و اعتماد به نظام‌های تخصصی در کشور رابطه مستقیمی وجود دارد. (ذاکرصالحی، ۱۳۹۷: ۹۶). همچنانکه فلیک و ویلیامسون^۱ معتقدند که دانش آموختگان دانشگاه‌ها در محل کار باید به عنوان یک شهروند مسئول، ایفای نقش نمایند و دانشجویان مبتنی بر نظریه‌های یادگیری در محیط‌های اجتماعی که مشتمل بر هنجارهای اجتماعی مانند اعتماد و رابطه متقابل شکل می‌گیرد باید در کنار کسب مهارت در یک موضوع خاص، مهارت‌های شهروندی اجتماعی و شغلی را نیز در خود ایجاد کنند (۲۰۰۵) در برخی از دانشگاه‌های جهان مانند آکسفورد^۲ و کمبریج^۳، جامعه‌پذیری علمی هدف اصلی آموزش عالی محسوب می‌گردد چون جامعه‌پذیری علمی به همراه خود، توسعه ارتباطات و پیوندها و افزایش اعتماد به نهادها را به همراه دارد. (طلوع، ۱۳۷۹: ۲۹).

روش‌شناسی تحقیق

پژوهش حاضر به روش «ترکیبی اکتشافی» انجام شده است. این روش زمانی به کار می‌رود که پدیده

1. Flick & Williamson
2. Oxford
3. Cambridge

مورد نظر قبلا" مورد مطالعه قرار نگرفته است و با اینکه از زاویه جدیدی مورد مطالعه و بررسی قرار می‌گیرد (مک‌میلان و شوماخر، ۲۰۰۱) در این پژوهش ابتدا از روش کیفی (نظریه داده بنیاد) و سپس روش کمی (توصیفی و پیمایشی) برای پاسخ به سؤالات پژوهش استفاده شده است. در بخش کیفی ۲۰ نفر از خبرگان مشارکت داشته‌اند. این خبرگان به روش نمونه‌گیری هدفمند از میان صاحب‌نظران و متخصصین حوزه آموزش عالی و امنیت اجتماعی در دانشگاه‌های تهران، شهید بهشتی، علامه طباطبائی، خوارزمی، تربیت مدرس، فارابی، اطلاعات، دانشگاه علوم استراتژیک، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی، پژوهشکده مطالعات راهبردی، پژوهشکده قلم و دفتر بررسی‌های استراتژیک انتخاب شدند. که اطلاعات ارزشمندی در ارتباط با کارکردهای دانشگاهها در امنیت جامعه‌ای داشتند و در رابطه با متغیرهای پژوهش دارای تالیفات (کتاب و مقاله) بودند.

در بخش کمی جامعه آماری شامل اساتید دانشگاه‌های سطح تهران و دانشجویان مقطع دکتری رشته‌های مرتبط با علوم سیاسی، امنیت اجتماعی و آموزش عالی در سطح شهر تهران بودند که به علت نامعلوم بودن حجم و واریانس از فرمول زیر برای بدست آوردن حجم نمونه استفاده کردم:

$$n = \left(\frac{Z_{\alpha/2} \cdot \sigma}{\epsilon} \right)^2 \sigma = \frac{\max(x_i) - \min(x_i)}{\epsilon}$$

چون در ساخت پرسشنامه از طیف لیکرت ۵ درجه‌ای استفاده شده است، بزرگ‌ترین مقدار ۵ و کوچک‌ترین مقدار ۱ خواهد بود بنابراین انحراف معیار آن ۰/۶۶، است. که این مقدار در واقع، بیشینه انحراف معیار است. (مومنی، ۱۳۸۷) همچنین سطح اطمینان ۹۵٪ و دقت برآورد ۰/۰۱، در نظر گرفته شده است بنابراین حجم نمونه برابر است با:

$$Z_{\alpha/2} = 1/96, \epsilon = 0/01, \sigma = 0/66 \Rightarrow n = 170$$

در این پژوهش در بخش کیفی از مصاحبه «نیمه هدایت‌شده» استفاده شده است. از مشارکت‌کنندگان درباره تجارب و مشاهدات‌شان از کارکرد و نقش دانشگاه در امنیت اجتماعی، راهکارهای ارتقاء اثرگذاری دانشگاهها در امنیت جامعه‌ای، سؤال شد. سؤالات مورد استفاده در مصاحبه‌ها مشخص و پاسخگویان در دادن پاسخ‌های خود به مصاحبه‌کننده از آزادی کامل برخوردار بودند. البته پژوهشگر در حین مصاحبه علاوه بر سؤالات کلی، سؤالهای دیگری را نیز برای تشریح بیشتر هر سؤال مطرح می‌کرد. شایان‌ذکر است که انجام این مصاحبه‌ها تا رسیدن به حد اشباع (۲۰ خبره) ادامه یافت. اشباع داده یا اشباع نظری رویکردی است که در پژوهش‌های کیفی برای تعیین کفایت نمونه‌گیری مورد استفاده قرار می‌گیرد (زین‌آبادی و همکاران، ۱۳۹۵).

در تحلیل مصاحبه‌ها از رویکرد استقرایی استفاده شد، بدین ترتیب که بدون داشتن هیچ چارچوب مفهومی مصاحبه‌ها به صورت باز و آزاد مورد تحلیل قرار گرفت. داده‌های کیفی فراهم شده در دو مرحله شامل کدگذاری باز و محوری تحلیل شد. لازم به ذکر است که کد انتخابی عبارت «راهکارهای ارتقای اثرگذاری دانشگاه در امنیت اجتماعی» بود.

تحلیل مصاحبه‌ها پس از انجام هر مصاحبه صورت گرفت. به این ترتیب که با کسب اجازه از هر مصاحبه شونده، صدای مکالمه ضبط و مکالمات ضبط شده پس از هر مصاحبه بر روی کاغذ پیاده گردید. سپس ۲۰ فایل پیاده شده مجدداً به طور جداگانه با تأکید بر نکات مهم و مورد نظر در راهکارهای اثرگذاری دانشگاهها در ارتقاء امنیت جامعه‌ای جمهوری اسلامی ایران مورد بررسی قرار گرفت. در این مرحله در حقیقت مجموعه‌ای از کدهای باز شناسایی شد که از منظر خبرگان مطرح شده بود که به طور طبیعی در بین برخی از کدها همپوشانی وجود داشت. با تحلیل چندباره و رفت و برگشت‌های پی در پی، غربالگری کدها انجام شد به نحوی که در پایان مجموعه‌ای از کدهای باز شناسایی گردید که هر یک بر موضوعی خاص تأکید داشتند. شایان ذکر است که مصاحبه‌شوندگان، در خلال مصاحبه، هم به صورت مصداقی و عینی به راهکارهای ارتقاء اثرگذاری دانشگاهها در امنیت جامعه‌ای اشاره می‌کردند. پس از شناسایی کدهای باز، مرحله خوشه‌بندی و طبقه‌بندی کدهای باز انجام شد؛ به این ترتیب که با بررسی چند باره کدهای باز و کنار هم گذاری کدهای مشابه، که مطلب یا موضوع خاصی را مورد اشاره قرار می‌دادند، طبقات اولیه از کدهای محوری شناسایی شد در این مرحله نیز با حساسیت بسیار طبقات شناسایی شده مورد ارزیابی قرار گرفت به نحوی که تمامی کدهای باز مرتبط به هر کد انتخابی، ارتباط مفهومی مستقیمی با عنوان کد محوری داشتند. به عنوان مثال در کد محوری «استادان به مثابه معماران آموزش آگاهی و زیست مسئولانه» برخی از صاحب‌نظران و متخصصین باتجربه به کدهای بازی همانند «احیاء و تقویت نهاد تربیت استاد، ارتقاء سطح منزلت اجتماعی استاد، بازنگری سیستم گزینش و ارتقاء استاد مبتنی بر اهمیت به فعالیت‌های مدنی و خدمات اجتماعی دانشجویی» و در بعد «دانشجوپروری با هدف خلاقیت و امتداد نظم» به کدهای بازی همانند «تقویت قدرت تحلیل و انتقاد دانشجویان، توقف جذب دانشجوی آزاد در دانشگاه‌های معتبر، ارتقاء روحیه اشتغال‌پذیری دانشجویان، لحاظ نمودن فعالیت‌های اجتماعی و مدنی دانشجویان در ارتقاء به مقاطع تحصیلی بالا...» و در بعد «مدیریتی کارآمد و رضایت‌آفرین» به کدهای بازی به این شرح به طور مستقیم و غیرمستقیم اشاره می‌کردند: «برقراری ارتباط معقول و فعال دانشگاه با نظام سیاسی (دانشگاه در حکم اتاق مشورت کلان حکومت)، بازنگری کارکردهای آموزش عالی به وسیله متخصصان و صاحب‌نظران علوم اجتماعی و تربیتی، ایجاد سایت‌های آموزشی در سطح شهر با کمک سایر نهادهای اجتماعی (شهرداری)، استقلال دانشگاه از نظر بودجه‌ای و سیاست‌گذاری و تقویت ارتباط جامعه، دانشگاه و صنعت و...»

با بررسی این کدها و همچنین سایر کدهای بازی که از مصاحبه و تحلیل نظرات سایر خبرگان حاصل شد، با توجه به اولویت و فراوانی کدها، نهایتاً این کدهای باز در ذیل کدهای محوری در ۷ بعد و ۸۸ گویه و در مقیاس پنج درجه ای لیکرت طراحی و برای اجرا در بخش کمی در قالب پرسشنامه تنظیم گردید. در بررسی روایی سوالات مصاحبه و پرسشنامه از روایی محتوایی استفاده شد برای بررسی پایایی پرسشنامه از فرمول آلفای کرونباخ استفاده شد که ضریب پایایی بدست آمده در هر بعد بیانگر آن است که پرسشنامه از اعتبار بالا و قابل قبولی برخوردار بوده است (جدول شماره ۱).

جدول شماره ۱ ابعاد راهکارهای ارتقاء اثرگذاری دانشگاه در امنیت جامعه

ابعاد	تعداد گویه‌ها	مقادیر آلفای کرونباخ
استادان به مثابه معماران آموزش آگاهی و زیست مسئولانه	۷	۰/۸۹۹
دانشجوپروری با هدف خلاقیت و امتداد نظم	۶	۰/۹۸۶
فضا و محیط دانشگاهی به مثابه مهم‌ترین مکان تجلی مناسبات جامعه‌ی	۱۲	۰/۹۷۶
مدیریتی کارآمد و رضایت‌آفرین	۲۴	۰/۸۹۷
آموزش حقوق و مسئولیت‌شهروندی	۱۷	۰/۹۳۵
پژوهش با روش جدید در مسائل جدید	۱۱	۰/۸۹۷
ترویج فرهنگ‌مدارا و عدالت‌خواهی به سوی جامعه ایمن و پایدار	۱۰	۰/۸۵۶

یافته‌ها و بحث

تجزیه و تحلیل میزان تاثیر راهکارهای ارائه شده در ارتقاء تاثیرگذاری دانشگاه در امنیت جامعه‌ای:

جدول شماره ۲ شاخص‌های فراوانی پرسشنامه اثرگذاری دانشگاه در امنیت جامعه

پارامتر	مقدار
تعداد کل	۱۷۰
تعداد از دست رفته	۰
میانگین	۴,۹۳
خطای انحراف میانگین	۰,۰۶۰۲۹
میان	۴,۶۵
مد	۴
انحراف معیار	۰,۸۴۴۱
واریانس	۰,۶۰۴

پارامتر	مقدار
کشیدگی	-۰,۳۳۷
خطای انحراف کشیدگی	۰,۱۷۵
چولگی	۰,۴۴۱
خطای انحراف چولگی	۰,۳۴۹
دامنه تغییرات	۴
کمینه	۱
پیشینه	۵
مجموع	۷۵۴,۹۰۶

جدول شماره ۳ توزیع فراوانی پرسشنامه اثرگذاری دانشگاه در امنیت جامعه

درصد مجموع	درصد فراوانی محاسبه شده	درصد فراوانی	فراوانی	
۰,۶	۰,۶	۰,۶	۹۹	خیلی کم
۴,۷۲	۴,۱۲	۴,۱۲	۶۸۱	کم
۲۸,۴۸	۲۳,۷۶	۲۳,۷۶	۳۹۲۳	متوسط
۶۷,۶۲	۳۹,۱۴	۳۹,۱۴	۶۴۶۳	زیاد
۱۰۰,۰	۳۲,۳۸	۳۲,۳۸	۵۳۴۶	خیلی زیاد
	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۶۵۱۲	مجموع

داده‌های جدول شماره ۲ نشان می‌دهد که میانگین، میانه و انحراف استاندارد توزیع به ترتیب ۴/۹۳، ۴/۶۵، ۰/۸۳ است. توزیع از چولگی منفی برخوردار بوده و در نقطه اوج خود نسبت به توزیع نرمال دارای برآمدگی است. کمینه و پیشینه نمرات نیز بین ۱ تا ۵ در نوسان است. داده‌های جدول شماره ۳ نیز نشان می‌دهد که ۷۱/۵۲ درصد پاسخ دهندگان در حد زیاد و خیلی معتقدند، راهکارهای ارائه شده نقش موثری در ارتقاء اثرگذاری دانشگاه در امنیت جامعه‌ای دارند.

جدول شماره ۴ آزمون خی دو اثرگذاری دانشگاه در امنیت جامعه

تفاوت	درصد مورد انتظار	فراوانی مشاهده شده	
-۳۲۰۳,۴	۳۳۰۲,۴	۹۹	خیلی کم
-۲۶۲۱,۴	۳۳۰۲,۴	۶۸۱	کم
۶۲۰,۶	۳۳۰۲,۴	۳۹۲۳	متوسط
۳۱۶۰,۶	۳۳۰۲,۴	۶۴۶۳	زیاد
۲۰۴۳,۶	۳۳۰۲,۴	۵۳۴۶	خیلی زیاد
		۱۶۵۱۲	مجموع

سوالات	
۹۳/۶۳۱	خی دو
۴	درجه آزادی
۰,۰۰۰	سطح معناداری

0 cells (0.0%) have expected frequencies less than 5. The minimum expected cell frequency is 10.7

داده‌های جدول شماره ۴ نشان می‌دهد که ارزش خی دوی مشاهده شده (۹۳/۶۳۱) در درجه آزادی ۴ معنی دار است در نتیجه استنباط می‌شود که ارزش مشاهده شده معنی دار است.

جدول شماره ۵: میزان تاثیر راهکارهای ارائه شده در ارتقاء اثرگذاری کارکردهای دانشگاه در امنیت جامعه

میانگین	دیدگاه خبرگان					ابعاد
	درجات ارزیابی					
	کم	خیلی کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	
۴/۲۱	۳۴	۹۰	۱۷۰	۴۲۴	۴۷۴	استادان به مثابه معماران آموزش آگاهی و زیست مسئولانه (۷ نشانگر)
	۲/۸۶	۷/۵۶	۱۴/۲۹	۳۵/۶۳	۳۹/۸۳	
۴/۰۳	۴۴	۹۵	۱۵۰	۳۳۸	۳۹۳	دانشجوپروری با هدف خلاقیت و امتداد نظم (۶ نشانگر)
	۴/۳۱	۹/۳۱	۱۴/۷۱	۳۳/۱۴	۳۸/۵۳	
۴/۶۵	۶۷	۱۷۰	۴۱۸	۷۷۱	۷۸۴	فضا و محیط دانشگاهی به مثابه مهم‌ترین مکان تجلی مناسبات جامعه‌ی (۱۳ نشانگر)
	۳/۰۳	۷/۶۹	۱۸/۹۱	۳۴/۸۶	۳۵/۴۸	
۴/۴۹	۷۷	۲۵۷	۸۵۸	۱۶۸۴	۱۵۲۶	مدیریتی کارآمد و رضایت‌آفرین (۲۴ نشانگر)
	۱/۷۴	۶/۲۲	۱۹/۴۱	۳۸/۱۰	۵۲/۳۴	
۴/۰۱	۷۷	۲۱۳	۵۸۴	۹۳۸	۱۰۷۸	آموزش حقوق و مسئولیت‌شهروندی (۱۷ نشانگر)
	۲/۶۶	۷/۳۷	۲۰/۲۱	۳۲/۴۶	۳۷/۳۰	
۴	۵۶	۱۹۰	۲۸۹	۵۸۳	۵۸۲	پژوهش با روش جدید در مسائل جدید (۱۱ نشانگر)
	۳/۲۹	۱۱/۱۸	۱۷/۰۰	۳۴/۲۹	۳۴/۲۴	

میانگین	دیدگاه خبرگان					ابعاد
	درجات ارزیابی					
	کم	خیلی کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	
۴/۵۳	۶۶	۱۸۰	۳۱۰	۶۰۴	۷۰۶	ترویج فرهنگ‌مدارا و عدالت‌خواهی به سوی جامعه ایمن و پایدار (۱۰ نشانگر)
	۳/۵۳	۹/۶۳	۱۶/۵۸	۳۲/۳۰	۳۷/۷۵	
	۴۲۱	۱۲۱۳	۲۷۷۹	۵۳۸۷	۵۵۴۳	مجموع فراوانی
	۲/۷۴	۷/۹۱	۱۸/۱۱	۳۵/۱۱	۳۶/۱۳	درصد متوسط

داده‌های جدول ۵ نشان می‌دهد که ۷۱,۲۴ درصد پاسخ دهندگان در حد زیاد و خیلی زیاد معتقدند که راهکارهای ارائه شده در ابعاد هفت گانه «استادان به مثابه معماران آموزش آگاهی و زیست مسئولانه»، «دانشجوپروری با هدف خلاقیت و امتداد نظم»، «فضا و محیط دانشگاهی به مثابه مهم‌ترین مکان تجلی مناسبات جامعه‌ی»، «مدیریتی کارآمد و رضایت‌آفرین»، «آموزش حقوق و مسئولیت‌شهروندی»، «پژوهش با روش جدید در مسائل جدید» و «ترویج فرهنگ‌مدارا و عدالت‌خواهی به سوی جامعه ایمن و پایدار» باعث ارتقاء کارآمدی دانشگاه‌ها در تدارک و ارتقاء امنیت جامعه خواهد شد. ضمن اینکه فضا و محیط دانشگاهی به مثابه مهم‌ترین مکان تجلی مناسبات جامعه‌ی از اهمیت بیشتری نسبت به سایر ابعاد برخوردار است.

جدول شماره ۶: آزمون خی دو ابعاد اثرگذاری دانشگاه در امنیت جامعه

بعد ترویج فرهنگ‌مدارا و عدالت‌خواهی به سوی جامعه ایمن و پایدار		بعد پژوهش با روش جدید در مسائل جدید		بعد آموزش حقوق و مسئولیت‌شهروندی		بعد مدیریتی کارآمد و رضایت‌آفرین	
تعداد	۱۷۰	تعداد	۱۷۰	تعداد	۱۷۰	تعداد	۱۷۰
خی دو	۶۴۳/۱۹۵	خی دو	۶۰۶/۸۵۷	خی دو	۲۵۳۰/۹۴۹	خی دو	۹۳۷/۴۰۳
درجه آزادی	۱۰	درجه آزادی	۱۰	درجه آزادی	۱۶	درجه آزادی	۲۵
ضریب معناداری	۰۰۰	ضریب معناداری	۰۰۰	ضریب معناداری	۰۰۰	ضریب معناداری	۰۰۰

بعد فضا و محیط دانشگاهی به مثابه مهم‌ترین مکان تجلی مناسبات جامعه‌ی		بعد دانشجوی‌پروری با هدف خلاقیت و امتداد نظم		بعد استادان به مثابه معماران آموزش آگاهی و زیست مسئولانه	
تعداد	۱۷۰	تعداد	۱۷۰	تعداد	۱۷۰
خی دو	۷۸۵/۶۵۳	خی دو	۹۸۴/۳۲۵	خی دو	۸۵۳/۶۳۵
درجه آزادی	۱۲	درجه آزادی	۵	درجه آزادی	۶
ضریب معناداری	۰۰۰۰	ضریب معناداری	۰۰۰۰	ضریب معناداری	۰۰۰۰

داده‌های جدول شماره ۶ نشان می‌دهد که ارزش خی دوی مشاهده شده [بعد مدیریتی کارآمد و رضایت‌آفرین (۹۳۷/۴۰۳) در درجه آزادی ۲۵] و [بعد آموزش حقوق و مسئولیت‌شهروندی (۲۵۳۰/۹۴۹) در درجه آزادی ۱۶] و [بعد پژوهش با روش جدید در مسائل جدید (۶۰۶/۸۵۷) در درجه آزادی ۱۰] و [بعد ترویج فرهنگ‌مدارا و عدالت‌خواهی به سوی جامعه امن و پایدار (۶۴۳/۱۹۵) در درجه آزادی ۱۰] و [بعد استادان به مثابه معماران آموزش آگاهی و زیست مسئولانه (۸۵۳/۶۳۵) در درجه آزادی ۶] و [بعد دانشجوی‌پروری با هدف خلاقیت و امتداد نظم (۹۸۴/۳۲۵) در درجه آزادی ۵] و [بعد فضا و محیط دانشگاهی به مثابه مهم‌ترین مکان تجلی مناسبات جامعه‌ی (۷۸۵/۶۵۳) در درجه آزادی ۱۲] معنی دار است. در نتیجه بین میانگین‌های رتبه‌ای تفاوت‌های معنا داری وجود دارد. به طوری که اولویت بندی گویه‌های هر بعد بیانگر آن است که:

- در بعد راهکارهای مرتبط با حوزه استادان به مثابه معماران آموزش آگاهی و زیست مسئولانه، سوال یکم (بازنگری سیستم‌گزینش استاد مبتنی بر اهمیت به فعالیت‌های مدنی و خدمات اجتماعی دانشجویی) با بالاترین ارزش میانگین رتبه‌ای (۶/۱۱) و سوال پنجم (اعزام اساتید به همایش‌ها و سمینارهای علمی) با پایین‌ترین ارزش میانگین رتبه‌ای (۳/۸۸) قرار دارد.
- در بعد راهکارهای مرتبط با حوزه دانشجویی و دانشجوی‌پروری با هدف خلاقیت و امتداد نظم، سوال چهارم (لحاظ نمودن فعالیت‌های اجتماعی و مدنی دانشجویان در ارتقاء به مقاطع تحصیلی بالاتر) با بالاترین ارزش میانگین رتبه‌ای (۴/۲۹) و سوال ششم (مدیریت زمان و فرصت دانشجویی) با پایین‌ترین ارزش میانگین رتبه‌ای (۳/۱۰) قرار دارد.
- در بعد راهکارهای مرتبط با فضا و محیط دانشگاهی به مثابه مهم‌ترین مکان تجلی مناسبات جامعه‌ی، سوال نهم (شکل‌دهی اجتماعات علمی در دانشگاه) با بالاترین ارزش میانگین رتبه‌ای (۶/۴۵) و سوال دهم (توسعه آزادی علمی در دانشگاه) با پایین‌ترین ارزش میانگین رتبه‌ای (۴/۰۶) قرار دارد.

- در بعد راهکارهای مدیریتی کارآمد و رضایت‌آفرین، سوال شانزدهم (بازاندیشی نسبت به ارزش‌های نهادین دانشگاهی با بالاترین ارزش میانگین رتبه‌ای (۱۵/۸۰) و سوال بیست و چهارم (پیشگیری از وابستگی محتوایی و فکری به دانش و قدرت) با پایین‌ترین ارزش میانگین رتبه‌ای (۸/۷۳) قرار دارد.
 - در بعد راهکارهای آموزش حقوق و مسئولیت‌شهروندی، سوال نهم (ارتباط آموزش‌ها با حوزه عمل و نیازهای جامعه) با بالاترین ارزش میانگین رتبه‌ای (۱۵/۸۰) و سوال پانزدهم (ارائه آموزش در زمان نیاز) با پایین‌ترین ارزش میانگین رتبه‌ای (۸/۲۳) قرار دارد.
 - در بعد راهکارهای پژوهش با روش جدید در مسائل جدید، سوال دوم (انجام پژوهش‌های مداخله‌نگر در حوزه آسیب‌های اجتماعی) با بالاترین ارزش میانگین رتبه‌ای (۹/۹۳) و سوال نهم (ممانعت از بی اعتبارسازی پژوهش‌های خودی) با پایین‌ترین ارزش میانگین رتبه‌ای (۵/۶۷) قرار دارد.
 - در بعد راهکارهای ترویج فرهنگ‌مدارا و عدالت‌خواهی به سوی جامعه امن و پایدار، سوال هشتم (برقراری ارتباط دانشگاه با جامعه و ارائه خدمات اجتماعی) با بالاترین ارزش میانگین رتبه‌ای (۱۵/۱۱) و سوال دهم (توجه به وجوه نرم افزاری، فرهنگی و زیست جهانی علم) با پایین‌ترین ارزش میانگین رتبه‌ای (۹/۷۵) قرار دارد.
- در ارتباط با راهکارهای موثر در ارتقاء اثرگذاری دانشگاه در امنیت جامعه در ابعاد هفت‌گانه عنوان شده، تحقیقات مختلفی به بیان مطالب و مصادیق پرداخته‌اند. که از همسویی و تطابق لازم با خروجی این پژوهش برخوردار است.
- در ارتباط با راهکارهای موثر در ارتقاء اثرگذاری دانشگاه در امنیت جامعه در حوزه استادان، آدمی ابرقویی (۱۳۸۷) اعتقاد به کاهش ساعات تدریس اساتید دارد. کاظمی (۱۳۹۵) معتقد است که ارتقاء وضعیت معیشتی و حقوقی اساتید و جلوگیری از ورود اساتید به بازار سیاه می‌تواند در این زمینه نقش موثری داشته باشد. ذاکر صالحی (۱۳۹۷) نیز ارتقای سطح جامعه‌پذیری علمی دانشجویان با همیاری استادان را از راهکارهای موثر در ارتقاء اثرگذاری دانشگاه‌ها در امنیت جامعه می‌داند.
- در ارتباط با راهکارهای موثر در ارتقاء اثرگذاری دانشگاه در امنیت جامعه در حوزه دانشجویان، آدمی ابرقویی (۱۳۸۷) اعتقاد دارد که توجه به کیفیت در کنار کمیت در روند جذب دانشجو نقش موثری در این موضوع دارد. ذاکر صالحی (۱۳۹۷) معتقد است که آگاهانه نمودن و کنترل منطقی چرخه ورود دانشجو به دانشگاه، جذب دانشجو متناسب با نیازسنجی نیروی انسانی متخصص کشور و رشد مهارت‌های اجتماعی و ارتباطی دانشجویان در این باره تاثیرگذار است و زاهری (۱۳۹۵) نیز سازندگی و شکوفایی فرد

در ارتباط با راهکارهای موثر در ارتقاء اثرگذاری دانشگاه در امنیت جامعه در حوزه فضای دانشگاهی نیز تحقیقات مختلفی به بیان مطالب و مصادیق پرداخته‌اند. از جمله نجاحتی حسینی (۱۳۹۶) ایجاد فضاهایی برای مشورت و اشتراک مساعی، مجد فرامرزی (۱۳۹۶) وجود فضای اظهارنظر سازنده برای دانشجویان و صمیم (۱۳۹۷) ایجاد فضایی به منظور تقویت مناسبات جامعی را از دیگر راهکارهای موثر در این رابطه می‌دانند.

در ارتباط با راهکارهای موثر در ارتقاء اثرگذاری دانشگاه در امنیت جامعه در حوزه مدیریتی نیز آدمی ابرقویی (۱۳۸۷) اعتقاد دارد که «اصلاح نظام ارزشیابی علمی و فرهنگی دانشگاه‌ها و دورکردن دانشگاه‌ها از سیاست‌زدگی از عوامل اثرگذار در این زمینه می‌باشند. ذاکر صالحی (۱۳۹۷) معتقد است که ایجاد تحول در وزارت علوم و تبدیل شدن این وزارتخانه از حالت بروکراتیک و ناکارآمد فعلی به یک ستاد تخصصی و علمی، ارتباط وثیق صنعت و دانشگاه و اصلاح نظام آموزش عالی کشور در جهت تقویت اجتماعات علمی از عوامل مدیریتی موثر در ارتقاء کارآمدی دانشگاه در امنیت جامعه می‌باشد. ماحوزی (۱۳۹۶) توسعه دانشگاه کارآفرین در کشور و تبدیل هویت دانشگاهی به دغدغه همگانی جامعه را از عوامل موثر در این زمینه دانسته‌اند.

در ارتباط با راهکارهای موثر در ارتقاء اثرگذاری دانشگاه در امنیت جامعه در حوزه آموزش حقوق و مسئولیت شهروندی نیز تحقیقات مختلفی به بیان مطالب و مصادیق پرداخته‌اند. از جمله ام‌کینگ و همکاران (۱۳۹۷) اعتقاد دارند بکارگیری الگوهای آموزشی جامع در راستای پذیرش نقش‌های مسئولانه‌تر به وسیله دانشجویان و استفاده هر چه بیشتر از شیوه‌های پیشرفته آموزش در کنار سازگاری و توسعه برنامه‌های آموزشی دانشگاه‌ها متناسب با سرعت تغییرات جامعه در این زمینه موثر است. ذاکر صالحی (۱۳۹۷) معتقد است که تنظیم کارکردهای آموزشی، با هدف توسعه پایدار در جامعه، توجه به اصول اخلاقی و مسئولیت‌پذیری می‌تواند در ارتقاء اثرگذاری دانشگاه در امنیت جامعه موثر باشد. در ارتباط با راهکارهای موثر در ارتقاء اثرگذاری دانشگاه در امنیت جامعه در حوزه پژوهش نیز تحقیقات مختلفی به بیان مطالب و مصادیق پرداخته‌اند. از جمله ذاکر صالحی (۱۳۹۷) معتقد است که تنظیم کارکردهای پژوهشی با هدف توسعه پایدار در جامعه، توجه به اصول اخلاقی، مسئولیت‌پذیری و توسعه پایدار در تحقیق و توسعه در این رابطه تأثیرگذار است. مجد و فرامرزی (۱۳۹۶) تأکید نظام آموزشی به تحقیقات و پژوهش محور شدن آموزش و تربیت دانشجویان و سروگل پور (۱۳۹۶) گسترش مرزهای دانش، اختراع و کثرت اکتشاف و نوآوری را از عوامل اثرگذار در ارتقاء کارآمدی دانشگاه بر امنیت اجتماعی در حوزه پژوهش می‌دانند.

در ارتباط با راهکارهای موثر در ارتقاء اثرگذاری دانشگاه در امنیت جامعه در حوزه ترویج فرهنگ مدارا و عدالت خواهی به سوی جامعه امن و پایدار نیز آدمی ابرقویی (۱۳۸۷) اعتقاد دارد که آشنایی جوانان با فرهنگ ایرانی- اسلامی و اعتلای فرهنگ به وسیله دانشگاه عاملی موثر در این زمینه است. ذاکر صالحی (۱۳۹۷) توجه به کارکردهای هنجاری دانشگاه مانند رشد شخصیت، تکامل اخلاقی جوانان، عقلانیت، نقد، ظهور رفتار شهروندی پیشرفته و در نهایت کمک به توسعه پایدار و کرمی و فرح بخش (۱۳۹۴) توسعه فرهنگ همبستگی اجتماعی و قانونگرایی در جامعه را از عوامل فرهنگی موثر در ارتقاء اثرگذاری دانشگاه در امنیت جامعه می‌دانند.

نتیجه گیری:

دانشگاه ایده‌آل در ارتقاء امنیت جامعه‌ای، باید بهره‌وری با نگاه کارایی و اثربخشی را مبتنی بر تامین نیازهای جامعه با هزینه معقول داشته باشد و بتواند نیازهای حال و آینده کشور را شناسایی و آموزش‌هایی در راه رفع این نیازها به دانشجویان ارائه نماید. در حال حاضر با توجه به تحولات علمی عرصه آموزش عالی، دانشگاه‌های جامعه محور، با رویکرد اثرگذاری و برخورداری از کارکردهای ثبات بخش در جامعه مطرح شده‌اند. مقصود از کارکرد ثبات بخش دانشگاه، امنیت جامعه‌ای است. یعنی دانشگاه از طریق کارکردهای خود باید نظمی پایدار را ترویج و تولید کند که نیازی به اقدامات قاهرانه دولت نباشد. تا زمینه تحقق امنیت جامعه‌ای را به صورت پایدار و ماندگار فراهم نماید. ولی در حال حاضر با وجود بیش از ۳۰۰۰ مرکز دانشگاهی و پژوهشگاهی، حدود ۲۰ میلیون دانش‌آموخته و بالغ بر ۴ میلیون دانشجو در کشور، میزان اثرگذاری و ضریب تأثیر دانشگاه به عنوان مهمترین نهاد اجتماعی در حد قابل توجه‌ای ارزیابی نمی‌گردد که این موضوع محققین را بر این داشت تا در این پژوهش به شناسایی راه‌های ارتقاء اثرگذاری دانشگاه در امنیت جامعه ای بپردازند بر همین اساس بعد از مطالعه ادبیات تحقیق و مصاحبه با خبرگان و صاحب‌نظران حوزه پژوهش، راهکارهای راهکارهای ارتقاء اثرگذاری دانشگاه در امنیت جامعه احصاء گردید، در گام بعد، اطلاعات جمع آوری شده در بین اعضای جامعه آماری به آزمون گذاشته شد که نتایج تجزیه و تحلیل اطلاعات بیانگر آن است راهکارهای ارتقاء اثرگذاری دانشگاه در امنیت جامعه را می‌توان در هفت بعد استادان به مثابه معماران آموزش آگاهی و زیست مسئولانه، دانشجوپروری با هدف خلاقیت و امتداد نظم، فضا و محیط دانشگاهی به مثابه مهم‌ترین مکان تجلی مناسبات جامعه‌ی، مدیریتی کارآمد و رضایت‌آفرین، آموزش حقوق و مسئولیت‌شهروندی، پژوهش با روش جدید در مسائل جدید و ترویج فرهنگ‌مدارا و عدالت‌خواهی به سوی جامعه امن و پایدار طبقه‌بندی نمود. مهمترین نشانگرهای هر بعد بر حسب میزان تأثیرگذاری در ارتقاء اثرگذاری دانشگاه در امنیت جامعه از منظر صاحب‌نظران و متخصصین حوزه پژوهش به شرح زیر می‌باشند:

- راهکارهای موثر در ارتقاء اثرگذاری دانشگاه در امنیت جامعه در حوزه استادان به مثابه معماران

آموزش آگاهی و زیست مسئولانه:

- بازنگری سیستم گزینش استاد مبتنی بر اهمیت به فعالیت‌های مدنی و خدمات اجتماعی دانشجویی
- بازنگری سیستم ارتقاء استاد مبتنی بر شاخص‌های کیفی، اهمیت به فعالیت‌های مدنی، خدمات اجتماعی و ارائه خدمات به جامعه
- احیاء و تقویت نهاد تربیت استاد در کشور
- ارتقای وضعیت حقوقی و رفاهی اساتید
- راهکارهای موثر در ارتقاء اثرگذاری دانشگاه در امنیت جامعه در حوزه دانشجویان و دانشجو پروری با هدف خلاقیت و امتداد نظم:
- لحاظ نمودن فعالیت‌های اجتماعی و مدنی دانشجویان در ارتقاء به مقاطع تحصیلی بالاتر
- توقف جذب دانشجوی آزاد در دانشگاه‌های معتبر
- ارتقاء روحیه اشتغال پذیری دانشجویان
- تقویت قدرت تحلیل و انتقاد دانشجویان
- راهکارهای موثر در ارتقاء اثرگذاری دانشگاه در امنیت جامعه در حوزه فضا و محیط دانشگاهی به مثابه مهم‌ترین مکان تجلی مناسبات جامعه‌ی:
- شکل‌دهی اجتماعات علمی در دانشگاه
- تقویت حیات جمعی و تشکلهای دانشجویی در دانشگاه بدون نظارت، کنترل و اقتدار
- مدیریت فضای دانشگاه در راستای ارائه خدمات اجتماعی
- عدم افراط و تفریط در رویه نهادهای فرهنگی دانشگاه
- راهکارهای موثر در ارتقاء اثرگذاری دانشگاه در امنیت جامعه در حوزه مدیریتی کارآمد و رضایت‌آفرین:
- بازاندیشی ارزش‌های نهادین دانشگاه
- ایجاد سایت‌های آموزشی در سطح شهر با کمک سایر نهادهای اجتماعی (شهرداری)
- بازنگری کارکردهای آموزش عالی به وسیله متخصصان و صاحب نظران علوم تربیتی
- طراحی مجدد شورای عالی انقلاب فرهنگی مبتنی بر سازو کارهای پیش برنده و رشد دهنده
- برقراری ارتباط معقول و فعال دانشگاه با نظام سیاسی (دانشگاه در حکم اتاق مشورت کلان حکومت)
- راهکارهای موثر در ارتقاء اثرگذاری دانشگاه در امنیت جامعه در حوزه آموزش حقوق و مسئولیت شهروندی:
- آموزش الگوهای کنش قاعده‌مند به دانشجو

- بازنگری دروس عمومی با محوریت مسئولیت‌پذیری و حقوق شهروندی
- ارتباط آموزش‌ها با حوزه عمل و نیازهای جامعه
- اصلاح نظام آموزشی از جزوه محوری- کتاب محوری و استاد محوری به مسئله محوری
- راهکارهای موثر در ارتقاء اثرگذاری دانشگاه در امنیت جامعه در حوزه پژوهش با روش جدید در مسائل جدید:
 - انجام پژوهش‌های مداخله‌نگر در حوزه آسیب‌های اجتماعی
 - ارتقاء اعتبار پروژه‌های نظری
 - طراحی سازوکار جامع به منظور تصویب موضوعات پژوهش مبتنی بر نیازهای جامعه
- راهکارهای موثر در ارتقاء اثرگذاری دانشگاه در امنیت جامعه در حوزه ترویج فرهنگ‌مدارا و عدالت‌خواهی به سوی جامعه امن و پایدار:
 - توسعه ارتباط دانشگاه با جامعه مبتنی بر ارائه خدمات اجتماعی
 - توجه توانان به علم، دین و اخلاق در دانشگاه
 - ایجاد سازگاری بین هر دانشگاه و جامعه پیرامونی

الف- فارسی

- احمدی، وحید، (۱۳۹۷)، نشست تخصصی تعامل نظام دانشگاهی و فضای اجتماعی: ضرورت، مبانی و راهکارها، تهران، مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور.
- اسلامی، علیرضا، (۱۳۸۹)، نظریه امنیت امام خمینی (ره) با رویکرد ملی، رساله دکتری جهت رشته امنیت ملی، دانشکده امنیت، دانشگاه علوم استراتژیک، تهران.
- آدمی ابرقویی، علی (۱۳۸۷)، مقدمه ای بر دانشگاه تمدن ساز اسلامی بایسته های نظری، تهران: دفتر برنامه ریزی مطالعات اجتماعی فرهنگی.
- افتخاری، اصغر، (۱۳۹۰)، امنیت اجتماعی شده: رویکرد اسلامی، تهران، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- آقاخشی، حبیب و افشاری راد، مینو (۱۳۷۹)، «مددکاری جامعه ای و ارتقای مشارکت مردم»، فصلنامه مددکاری اجتماعی، شماره ۳، ص ۵۳-۲۹.
- ام کینگ، پاتریشا، جی مایهيو، ماتيو، مک الروی، مولی و... (۱۳۹۷)، مسئولیت اخلاقی دانشگاه، ترجمه متین و بحیرایی، تهران، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
- باقری، اصغر و موسی کریماف (۱۳۹۲)، «تحلیل نقادانه از روند تاریخی آموزش عالی در ایران». جامعه پژوهی فرهنگی، سال چهارم، ش ۱ (بهار).
- بائوم، رابرت، (۱۳۸۲)، دانشگاهها چگونه کار می کنند، ترجمه حمیدرضا آراسته، تهران، موسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی.
- بوزان، باری (۱۳۷۸)، مردم، دولتها و هراس، ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی
- ذوالفقارزاده، محمد مهدی و سعدآبادی، علی اصغر (۱۳۹۳)، «باز تعریف کارکرد اصلی دانشگاه در جامعه بر اساس آرمان های اسلامی در اندیشه امام خمینی (ره)»، مطالعات راهبردی بسیج، زمستان، شماره ۶۵. ص ۸۹-۶۷.
- روی، پل، (۱۳۸۳)، «معمای امنیت اجتماعی»، ترجمه منیژه نویدنیا، تهران: فصلنامه پژوهشکده مطالعات راهبردی، سال ششم، شماره سوم.
- زاهری، روح الله و زاهری، زهرا، (۱۳۹۵)، نقش مدل ساز بودن دانشگاهها در امنیت جامعه ایرانی اسلامی، تهران، نشر نی.
- زین آبادی، حسن رضا و محمودی، زینب، (۱۳۹۵)، نقش مدیران در ایجاد و توسعه تسهیم دانش در

مدیران ابتدایی، فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، سال چهاردهم، شماره ۵۷.

- سردارنیا، خلیل الله، (۱۳۹۶)، «واکاوی انتقادی نظام آموزش عالی با تمرکز بر امنیت ملی ایران»، فصلنامه مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی، سال بیست و یکم، شماره دوم.
- سروگل پور، تقی (۱۳۹۵)، «نقش نهادهای آموزشی (دانشگاه و مدارس) در ایجاد و گسترش امنیت اجتماعی»، فصلنامه مطالعات میان رشته‌ای روانشناسی و علوم تربیتی، تابستان، شماره ۲.
- پی سوره، فرشاد و پیری سارمانلو، اژدر، (۱۳۹۵)، «نقش آموزش عالی در شکل‌گیری راهبرد امنیت ملی»، همایش توسعه آموزش عالی و گفتمان امنیت، تهران، دانشگاه تهران.
- صالحی امیری، سیدرضا، کاووسی، اسماعیل، (۱۳۹۱)، فرهنگ و مدیریت سازمان‌های فرهنگی، تهران: مجمع تشخیص مصلحت نظام، مرکز تحقیقات استراتژیک، چاپ دوم.
- صمیم، رضا، (۱۳۹۷)، تولید و مصرف فرهنگی در دانشگاه ایرانی، تهران، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
- طلوع، ابوالقاسم (۱۳۷۹)، فرار مغزها، جذب مغزها، گردش مغزها، مرکز تحقیقات علمی کشور.
- علاقه‌بند، علی، (۱۳۷۹)، جامعه‌شناسی آموزش و پرورش، تهران، کتابخانه فروردین.
- فکوهی، ناصر، (۱۳۷۵)، جامعه مدنی و جوانان، نشر قطره.
- کرمی، مرتضی و فرج بخش، کیومرث، (۱۳۹۴)، «بررسی مؤلفه‌های اساسی مؤثر بر افزایش امنیت اجتماعی از دیدگاه نخبگان حوزه امنیت»، پژوهشهای حفاظتی و امنیتی، شماره ۱۳.
- کیویستو، پتر، (۱۳۷۸)، اندیشه‌های بنیادی در جامعه‌شناسی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران، نی.
- ماحوزی، رضا (۱۳۹۶)، دانشگاه تاملات نظری و تجربه ایرانی، تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
- معیدفر، سعید (۱۳۹۵)، «سخنرانی بررسی انتقادی ساختار و جایگاه اجتماعی دانشگاه در ایران»، تهران، انجمن جامعه‌شناسی ایران.
- نجاتی حسینی، سید محمود (۱۳۹۶)، شهروندی دانشگاهی در ایران، تهران: موسسه مطالعات اجتماعی فرهنگی.
- نصری، قدیر (۱۳۹۰)، درآمدی نظری بر امنیت جامعه‌ای (مفاهیم، مولفه‌ها و نظریه‌ها)، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- نصری، قدیر، (۱۳۹۲)، «امنیت جامعه‌ای به مثابه هسته حیاتی امنیت ملی پایدار»، تهران، فصلنامه امنیت پژوهی، سال دوازدهم، شماره ۴۳.

- نویدنیا، منیژه، (۱۳۸۵)، «تأملی نظری در امنیت اجتماعی؛ با تأکید بر گونه های امنیت» **فصلنامه مطالعات راهبردی**، شماره ۳۱.
- هاونگی، حسین، (۱۳۹۴)، «نقش آموزش و پرورش در توسعه امنیت اجتماعی»، تهران، چهارمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت؛ آینده، حال، پیشرفت ایران؛
- یمنی دوزی سرخابی، محمد (۱۳۸۸)، **رویکردها و چشم اندازهای نو در آموزش عالی**، تهران، پژوهشکده مطالعات فرهنگی اجتماعی.
- ب- لاتین
- Bernheim, C. Trumann &, Marilenad S. Chau (2005). "Challenges of the Universities in the Knowledge Society". UNESCO Forum on Regional Scientific Community. Paris: December
- Bergquist, W. H., & Pawlak, K. (2008). **Engaging the six cultures of the academy: revised and expanded edition of The four cultures of the academy** (2nd ed.). San Francisco: Jossey-Bass.
- Flick, Brown & Williamson, k. (2005), Social Capital in Engineering Education, Frontiers in Education, FIE apos,05, Proceedings 35th Annuai conference, 19-22 Oct.
- Patarroyo, L. M. M., & Hoyos, C. U. (2018). The Role of University Extension Programmes in the Promotion of Pre-K Teachers' Personal and Professional Transformation: A Reflection. *Íkala*, 23(1), 161-176.
- Power, c., (2005), Quo vadis? Education For what purpose? **Social Alternatives**, 24(4): 13-18.
- Suzzalo, Henry, (1932) **A program for tomorrow**. Educ. Rec. 13:85-98.
- UNESCO (2005). **Toward Knowledge Societies**. Paris: UNESCO Publication

